

CALENDARUL AGRICOL TRADIȚIONAL AL SATULUI SUPURU DE SUS (JUD. SATU MARE)

GHEORGHE ȘERBA

Cultivarea pământului este o ocupație principală a poporului român și s-a practicat în toate zonele geografice ale țării noastre¹ din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Ea este atestată de izvoarele arheologice și cele narative², completate de datele etnografice.

Hotarul satului Supuru de Sus, situat la contactul dintre Piemontul Tășnadului și Cîmpia Someșului, a oferit condiții prielnice practicii agriculturii și creșterii animalelor.

Documentele din secolul al XVI-lea pomenesc de domeniul Ardu-dului, din care făcea parte și Supuru de Sus³, amintind și practicarea agriculturii. Memoria colectivă și mărturiile etnografice ne permit să ne formăm o imagine aproximativă despre modul de practicare a agriculturii și despre plantele cultivate.

Locuitorii practicau agricultura cu precădere pe terenurile în pantă din cauză că „ritul“, adică lunca Crasnei, era inundabilă.

Hotarul satului era împărțit încă din evul mediu în două cimpuri („furdulauă“)⁴, de o parte se cultivau cerealele: grâu, secară, ovăz, floarea-soarelui, cealaltă parte a hotarului era lăsată să se refacă. O mare parte a hotarului era imaș pentru vite și care nu se schimba, rămânând în fiecare an în aceeași parte de hotar în locurile numite „Pe Șoarecele“ și „Între Crengări“. La fel și fineața rămânea neschimbată, în lunca Crasnei.

Trecerea la asolamentul trienal (cu trei „furdulauă“) a dus la următoarea distribuire a culturilor: pe unul se semăna grâu de către toți sătenii; cei care nu aveau teren în partea respectivă nu semănau în anul

¹ I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1973, p. 205.

² *Istoria României*, Editura Academiei R.S.R., Vol. I, București, 1962, p. 35, 38, 43.

³ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei R.S.R., București, 1967, vol. I, p. 263.

⁴ Informator Andrei Farcău, Supuru de Sus, ns. 1922 (județul Satu Mare). Întrucât toți informatorii sînt din localitatea Supuru de Sus în continuare nu vom mai specifica numele localității la fișa lor personală.

acela grîu; pe partea de hotar pe care s-a semănat grîu, în anul următor se semăna porumb, floarea-soarelui, ovăz, secară, grîu de primăvară, orz; pe partea a treia care a fost cu culturi de primăvară în anul următor se lăsa ogor. Pămîntul era ogorit de două-trei ori pe an. Vara „se purta“ bălegar pentru a îngrășa pămîntul și a-l pregăti pentru perioada de toamnă cînd se semăna cu grîu⁵.

Acest mod de împărțire a hotarului a rămas aproape neschimbat pînă la reforma agrară din martie 1945 cînd se desființează „furdu-lauăle“.

Memoria colectivă și urmele de arbori de pe hotar arată că locuitorii satului Supuru de Sus au fost preocupați de mărirea suprafeței arabile și a pășunii în detrimentul pădurii. Astfel au desființat o porțiune de pădure pe care au cultivat-o un număr de ani, apoi au abandonat-o primind teren arabil cu ocazia reformei agrare din 1921. Actualmente a crescut din nou pădurea și numai toponimia locului trădează că porțiunea respectivă a fost cîndva cultivată, deoarece localnicii o numesc pînă azi „Moine“⁶.

În partea de hotar numită „Deasupra Fîntîinii Carpenului“ pînă la primul război mondial au fost păduri, treptat defrișate prin tăiere. Rădăcinile au fost scoase și pămîntul a fost transformat o parte în teren arabil și o altă parte în pășune. Și în acest caz toponimia locului („În Pădure“) și existența pe pășune a unor stejari bătrîni trădează că pînă nu demult pășunea ocupa o suprafață mult mai mare în hotarul satului⁷.

Uneltele folosite în practicarea agriculturii au evoluat pe linia perfecționării lor.

Pînă nu demult s-a folosit plugul cu corman de lemn, înlocuit apoi de plugul, care mai păstrează grindeiul din lemn, plug cu o largă răspîndire în Transilvania⁸, din care a evoluat plugul în întregime din fier introdus în practica agricolă a satului abia în deceniul al VI-lea al secolului nostru⁹.

Denumirea părților componente ale plugului nu diferă de cea folosită în alte regiuni ale țării și prezentată de Romulus Vuia¹⁰.

Alături de plug, în sat se păstrează o unealtă agricolă care poartă numele de „săpălugă“ folosită la prășitul porumbului și al florii-soarelui. Săpăluga se aseamănă cu plugul prin construcție. Ea are grindei și cor-

⁵ Pentru caracterizarea asolamentelor bienale și trienale vezi: I. Toșa, *Contribuții etnografice la studiul sistemelor de agricultură transilvăneană*, în *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1974—1975* (în continuare AMET), Cluj-Napoca, 1975, p. 105—120.

⁶ Informator Andrei Farcău, ns. 1922.

⁷ *Ibidem*.

⁸ N. Al. Rădulescu, *Asupra răspîndirii plugului de lemn în România*, în *Revista geografică română*, anul V, 1972, fasc. I—II, p. 43—47.

⁹ Informator Ioan Rotar, ns. 1913.

¹⁰ R. Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I, Editura Minerva, București, 1975, p. 61.

man, un fier lat dar care nu întoarce brazda ci numai scormonește pământul. Localnicii nu pot explica cum a apărut ci doar spun că ei așa o știu¹¹.

Plugul se punea cu grindeiul pe „rotițe” confecționate din lemn. De ele se prindea tînjeala. Plugul era tras de boi sau de cai. Țăranii mai săraci foloseau la muncile agricole mai ales vacile și bivoliile. Conducerea animalelor pe brazdă se făcea de o persoană care mergea înaintea lor. Plugul în timpul aratului era ținut de către bărbați, mai rar, în timpul războiului, de femei sau fete.

Ca unealtă de pregătire a terenului și pentru acoperirea semințelor în sol se folosea grapa. Aceasta a fost la început confecționată în întregime din lemn, apoi colții sînt confecționați din fier. Grape cu colții confecționați din lemn se găsesc tot mai puține. Ele au fost înlocuite cu grape făcute în întregime din fier.

Pentru a uniformiza terenul și a-l tasa s-a folosit „durgalăul”, un trunchi din lemn de stejar lung de 2—3 metri prins pe un ax și purtat peste semănături.

În practica agricolă dintre cele două războaie mondiale și pînă la cooperativizare s-a folosit semănătoarea confecționată din lemn semănînd pe trei rînduri. Ea mai este și acum în uz alături de grapă, plug și săpălugă în timpul semănării porumbului și întreținerii lui pe loturile ajutoare ale țăranilor cooperatori.

Pe lîngă uneltele care erau puse în mișcare de forța animalelor, țăranii mai foloseau unelte acționate cu mina. Numărul lor în pregătirea terenurilor pentru semănat este mic. Se folosește în acest sens cazmaua (hirlețul) și mai rar sapa. Cu ajutorul lor se pregătesc suprafețe mici, în general terenuri pentru cultivarea legumelor.

Tehnologia pregătirii terenului pentru semănat începea cu pregătirea uneltelor ce urmau a fi folosite, repararea lor, ascuțirea fierului lat și al cuțitului plugului de către fierarul satului, ascuțirea colților de grapă. Erau aranjate rotițele, tînjaua. O atenție deosebită se acorda pregătirii semințelor, a furajelor pentru vite, toate cerîndu-se să fie de bună calitate. În cazul în care țăranii săraci nu aveau decît o singură vită, de obicei vacă, căutau un vecin cu care se asociau la arat și la celelalte munci agricole. Cei care nu aveau vite de loc, căutau să arvunească pe cei care aveau vite și unelte, dar era de la sine înțeles, că ei semănau totdeauna mai tîrziu¹².

Acordînd atenție pregătirii uneltelor și semințelor ce vor fi semănite, țăranul nu neglija nici obiceiurile magice cu ajutorul cărora căuta să-și asigure o recoltă bogată.

Semănatul nu putea începe în orice zi ci numai în zilele socotite de „dulce”, pentru ca și pîinea să fie dulce. Semănatul era practicat numai de către bărbați, dar și aceștia trebuiau pregătiți în mod special. Astfel

¹¹ Informator Ioan Rotar, ns. 1913.

¹² *Ibidem*.

se cerea ca bărbatul care va semăna să fie curat sufletește, să nu se atingă de femeie¹³, credință larg răspândită la români¹⁴, să nu fi săvârșit vreodată rea¹⁵, iar în ziua începerii semănatului bărbatul trebuia îmbrăcat în haine de sărbătoare.

Nu avea ce căuta nici în pregătirea semințelor, nici în pregătirea bucatelor pentru bărbat, femeia gravidă. Dacă gospodarul era singur atunci chema pe cineva în ajutor: mamă, rudenie sau vecină care să-l pregătească pentru semănat, obicei semnalat și de Nicolae Dunăre¹⁶.

Luindu-și toate măsurile de prevedere, dimineța în zi de dulce, se făcea o masă cu membrii familiei¹⁷, apoi se puneau în car plugul, grapa, roțițele, tinjaua, finul pentru vite, sămînța și puzderie de cîneșă care nu era bine să fie uitată acasă.

Era credința că este bine să-ți iasă în cale om bun, sau cu găleata plină de apă, femei sau bărbați care au avut copii mulți. Toate acestea erau considerate semne bune care prevesteau o recoltă bogată în anul care urma.

Cînd gospodarul ajungea la cîmp își pregătea toate uneltele necesare aratului: plugul, roțițele, tinjaua și începea brăzdatul. Brăzdatul avea în vedere modul în care a fost arat terenul înainte. Dacă în anul precedent terenul a fost arat în lături acum se ara către mijloc și invers. Brăzdînd cei mai mulți obișnuiau să cînte. Chiar și cei care nu știau cînta îngînau cîte un cîntec, așa cum ne-a mărturisit Farcău Andrei de la care am cules următoarele versuri:

*„Mă dusei la plug pe coastă,
Cu boii de la nevastă.
Nu trăsei o brazdă-două,
Văzui o nevastă nouă.
Eu cu ochii după dînsa,
Mi s-o rupt plugul și birsa.
Pînă-mi făcui bîrsă nouă,
Mi s-o rupt grindeiu-n două.
Pînă-mi făcui grindei nou,
Mi s-o sîngerat un bou.
Pînă l-am desîngerat,
S-o culcat și celălalt.
Și-am rămas cu zbiciu-n mină.
Dar cu zbiciu ce să fac?
Musai slugă să mă bag.
Vai de copilul străin
Că muncește la stăpîn.“*

¹³ Informator Floare Chiuhan, ns. 1926.

¹⁴ N. Both, *Cîneșă în credințele și practicile magice românești*, în *AMET pe anul 1977*, Cluj-Napoca, 1977, p. 283.

¹⁵ Informator Victor Lobont, ns. 1912.

¹⁶ N. Dunăre, *Elemente de cultură populară spirituală în practicarea unor ocupații la români*, în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, 1971, p. 323.

¹⁷ *Ibidem*.

La amiază plugarii încetau lucrul, hrăneau vitele și gustăreau și ei. Se odihneau vreun ceas, apoi reluau lucrul pînă la „ujină“ cînd începeau semănatul. Pentru ca grîul să nu facă tăciune, gospodarul semăna dintr-o față de masă albă, curată, de obicei aceea în care au fost învelite bucatele aduse la cîmp. Plugarul se încingea cu aceasta la briu, puneă în ea sîmînța, după care începea semănatul dintr-un capăt al holdei. La fiecare pas se arunca o mină de grîu, iar gospodarul, închizînd ochii, zicea „eu nu văd a semăna, voi nu vedeți a minca“ (se refera la păsări care culegeau boabele de grîu ce rămîneau la suprafață)¹⁸.

Cînd se termina de semănat tot grîul, începea grăpatul. Se trecea cu grapa de mai multe ori peste arătura pentru ca boabele să intre cît mai bine în sol.

La capătul pămîntului în care s-a semănat grîul se făcea un răzor în care se puneă puzderie de cînepă zicînd: „cum sînt puzderiile de albe așa să fie și piinea albă“. Se mai obișnuia să se spună și vorbele: „cum crește cînepa de înaltă, așa să crească și grîul“¹⁹.

Se credea că nu e bine să rămînă teren nearat și nesemănat din prima zi, dar cei mai mulți nu reușeau să facă acest lucru. Aratul și semănatul continuau și în zilele următoare cu condiția de a semăna în zilele de dulce. Perioada cea mai bună pentru a semăna grîul de toamnă era considerată din 15 august pînă în 8 septembrie.

O altă plantă care primea aceeași atenție ca și grîul în privința semănatului era cînepa folosită în confecționarea îmbrăcămintei. Se putea întîmpla ca o familie să nu semene grîu, dar cînepa nu se putea să nu semene²⁰.

Terenul pentru semănat cînepă se pregătea în mod special. Se ara de mai multe ori, se îngrășa cu gunoi de grajd și se fărîmița pămîntul ca pentru straturi.

Existau numeroase credințe și practici magice legate de semănatul cînepei care se făcea pe lună plină, de către un bărbat îmbrăcat în haine femeiești crezînd că în felul acesta cînepa va crește mare. Sămînța de cînepă era pusă într-o față de masă împreună cu un ou de găină, pentru ca fuiorul să fie alb. De acolo semințele erau semămate, iar după ce se termina semănatul, cel care a efectuat lucrarea arunca oul în sus spunînd: „cum e oul de alb, așa să fie și fuiorul“, la care adăuga: „cît de sus am aruncat oul, așa de mare să crească cînepa“²¹, folosind magia prin analogie și contaminare²² pentru a influența obținerea de recolte bogate.

¹⁸ Informator Victor Lobonț, ns. 1912.

¹⁹ Informator Floare Farcău, ns. 1928. Despre o serie de practici și obiceiuri legate de cultura grîului în zona învecinată a Barcăului vezi: M. Bocșe, *Grîul — finalitate și simbol în obiceiurile cu caracter agrar din valea Barcăului*, în *AMET pe anul 1977*, Cluj-Napoca, 1977, p. 261—279.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Floare Ciuhan, ns. 1926.

²² N. Both, *op. cit.*, p. 285.

Pe tot parcursul lucrului la semănatul cînepii nu aveai voie să te așezi jos ca să nu rămînă cînepa mică.

În afară de grîu și cînepă, locuitorii satului Supuru de Sus cultivau și alte plante dar ele nu se bucurau de o atenție atît de mare în ceea ce privește pregătirile pentru semănat și semănatul propriu-zis.

Porumbul se semăna primăvara, la început în cuiburi, apoi prin aruncare ca și grîul. Mai tirziu a fost introdusă semănarea pe rînduri făcute cu ajutorul unei greble cu trei colți cu care se trasau șirele. Gospodarul Coltău Ioan a fost primul care și-a confecționat o semănătoare, apropiată ca mod de construcție cu cea descrisă la începutul acestui capitol.

Practici magice sau alte obiceiuri legate de semănatul ca și de întreținerea și recoltarea porumbului nu sînt cunoscute în sat.

Practica și experiența de veacuri au dus la constituirea unui calendar agricol în ceea ce privește semănarea legumelor în grădina de zarzavat situată lîngă curte sau în spatele șurii. Astfel castraveții se semănau la Sfîntu Gheorghe, morcovii și pătrunjeli imediat ce se ducea zăpada, fasolea cînd înfloreau salcîmii. Fasolea se semăna și prin porumb ca și dovlecii și sfecla furajeră. Ceapa se punea în pămînt înainte de postul Paștilor în zi de dulce pentru ca și bulbul să fie dulce și pe lună plină pentru ca bulbul să fie mare. Luna nouă era considerată slabă și de obicei nu era bine să se facă nici un fel de semănături în acea perioadă²³.

Întreținerea culturilor era o acțiune permanentă. Porumbul era prășit de trei sau de două ori, la început pămîntul fiind tras de la rădăcină, apoi mușuroit, adunîndu-se cît mai mult pămînt care să-i susțină tulpina. La prășit ieșea întreaga familie. Uneori se asociau cîte două-trei familii pentru a se ajuta reciproc.

Cu totul alta era situația la întreținerea griului cu toate că acesta nu necesita un volum mare de muncă. Lucrările de întreținere aveau în vedere îndeosebi plivitul de scai și holbură, făcute din cînd în cînd.

Erau numeroase practicile magice care vizau apărarea griului de tăciune. Femeia pleca la holdă dis-de-dimineață înainte de răsăritul soarelui. Pe drum avea grijă să nu vorbească cu nimeni. Cînd ajungea la lanul de griu alegea nouă spice numărînd de la nouă la unu, apoi spunea de trei ori: „așa cum întorc cu numărul așa să se întoarcă tăciunele“, apoi înconjură holda de griu de trei ori. Se întoarcea acasă și cele nouă spice de griu le punea în băbătie spunînd: „așa să piară tăciunele din griu cum se vor usca spicele“²⁴.

În caz de secetă mergeau la valea Crasnei trei femei gravide care luau apă în gură, a aruncau în sus zicînd de trei ori: „așa să cadă ploia cum cad stropii“. Practica aceasta se repeta de trei ori, trei zile la rînd²⁵.

²³ Informator Ana Lobonț, ns. 1936.

²⁴ Informator Floare Varga, ns. 1915.

²⁵ *Ibidem*.

Pentru a feri grîul de grindină, vara cînd era furtună se aruncau pe foc cîteva mișoare sfințite în Dumineca Floriilor. Tot pentru a opri furtuna se înfigea securea în pămînt în mijlocul curții. Se mai obișnuia să se scoată cociorva și lopata de la cuptor și se plimbau prin curte zicînd: „cum se împrăstie cărbunii pe vatră, așa să se împrăstie norii pe cer”²⁶.

La Rusalii sătenii ieșau împreună cu preotul cu icoanele și praporii din biserică la stropirea și sfințirea holdelor. În această procesiune în față mergeau fetele fecioare care purtau icoanele, urmate de feciori care duceau praporii. Cînd procesiunea ajungea la crucea ce se găsea într-un furdulău, se făcea sfințitul holdelor. Curatorii aranjau acolo o masă pe care se găsea un vas cu apă. Fetele fecioare luau cîte nouă spice din care făceau un snop. Preotul sfințea apa și spicele cu care se sfințea apoi țarina. Fetele fecioare făceau cununi de spice care erau atîrnate de prapori și de icoane. Aceste cununi de spice erau păstrate în biserică pînă în anul viitor. Bătrînii luau cîte nouă spice din holda sfințită înmuindu-le în apa care de asemeni a fost sfințită, apoi se duceau fiecare la holda lui pentru a o sfinți, apărînd-o de grindină și pentru a avea o recoltă bogată²⁷.

În prezent nu se mai practică nici unul din obiceiurile semnalate.

Culturile în general, și grîul în special, erau păzite de păsări care mîncău semințele. Păzirea holdelor se făceau mai ales de către copii care stăteau în mijlocul lanului pe un scaun improvizat din pari, cîteva clenciuri și o leasă de nuiel. Copiii se urcau pe aceste scaune avînd în felul acesta o vizibilitate bună asupra întregii holde. Erau înarmați cu praștii cu care trăgeau după păsările ce se așezau în lan²⁸.

Acordînd o deosebită atenție semănăturii și întreținerii culturilor, țăranul aștepta cu bucurie stringerea recoltei.

Grîul se secera cînd dădea în pîrgă. Înainte de secerat în sat se făcea o horă mare la care participau fetele și feciorii, chiar și tinerii căsătoriți, deoarece în timpul seceratului nu era voie să se facă horă în sat.

Rudeniile sau vecinii se asociau pentru a ieși la secerat. Zile prielnice pentru începerea seceratului erau considerate luna și joia. În alte zile nu se începea seceratul.

Se pornea de dimineată la holdă. Sosiți acolo, încă pe rouă, prima operație era răsucirea legătorilor. Dacă nu era rouă, spicele din care se făceau legăturile erau udate. Se făceau atîtea legători încît să ajungă pentru toată ziua. După ce legăturile erau făcute oamenii prinzeau cozi de ceapă cu ulei („fliscoi oloiate”) și piine. Se mîncă de post. Gustarea și ujinga erau aduse de găzdoia la care se secera, dar erau tot de post.

Femeile și mai rar bărbații secerau făcînd mănunchiuri de spice, bărbații sau femeile le adunau, le puneau pe legători și legau snopii care erau lăsați culcați la pămînt pînă la apusul soarelui cî să nu se scuture.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Informator Floare Farcău, ns. 1928.

²⁸ *Ibidem*.

Seara se adunau snopii în cruci. Într-o cruce intrau 18 snopi. Tehnica de construire a unei cruci consta în așezarea snopilor în formă de cruce în așa fel ca spicele să fie în bătaia soarelui. Snopul de pe virful crucii se numea popă. Cu el se legau ultimii snopi așezați în cruce. Terminarea seceratului la unul din gospodari se făcea în zi de dulce pentru a se putea organiza un praznic.

Cind seceratul era gata, înainte de a pleca acasă, fetele fecioare împleteau pentru fiecare gazdă câte o cunună din cele mai frumoase spice adunate în timp ce secerau. Această cunună era așezată pe capul flăcăului cel mai frumos, procedînd la fel și celelalte gazde pe grupuri de secerători. În drum spre casă cîntau vestind în felul acesta că au terminat de secerat.

Pe la porți ieșau săteni cu găleți cu apă udînd pe cei care purtau cununa ca să crească grîul și să fie mai rodit în anul care urma.

În curte secerătorii erau așteptați de găzdoaia la care s-a secerat. Aceasta îi stropea cu apă sfințită aruncînd boabe de grîu peste ei pentru ca pîinea să fie bună și gustoasă.²⁹

În casă secerătorii erau serviți cu mîncare și băutură, stabilind totodată care familie urma la secerat, avînd în vedere pe cei care s-au asociat.

După cel de al doilea război mondial a fost abandonată metoda tăierii spicelor cu secere. Se folosea coasa pentru tăierea spicelor. Restul practicilor au rămas neschimbate.

După uscarea snopilor de grîu, aceștia se transportau cu căruțele acasă și erau depozitați în șură. Se practica asocierea a două-trei familii și la transportatul snopilor din cîmp acasă. Pentru ca snopii să nu se scuture în timpul transportului ei erau aranjați într-un mod special în căruțe. Se puneau snopii pînă cînd se umplea coșul carului apoi snopii erau așezați deasupra punîndu-se cu spicele spre interior. Lateral se puneau două rude pentru a se putea încălca cît mai mulți snopi în căruțe. Se puneau mai multe rînduri de snopi în funcție de drum sau de puterea animalelor. Snopii se legau pe deasupra cu funii de rudele puse lateral.³⁰

După terminarea căratului snopilor se începeau pregătirile pentru îmblătitul grîului. Se amenaja aria: în fața șurii se așezau apoi snopii pe două rînduri cu spicele spre interior. Cei trei sau patru îmblătitori loveau cu îmblăciul snopii pe o parte și pe alta. Se aduna grîul iar snopii se desfăceau din legători și mai erau îmblățiți pentru a scoate tot grîul din ei. Paiele de grîu erau legate din nou în snopi pentru că de cele mai multe ori erau necesare pentru repararea vreunui acoperiș de casă, șură sau grajd.

Seara cînd bătea puțin vîntul, grîul se vîntura și se așeza în coșuri de nuiete special construite sau în lăzi făcute din scînduri.

²⁹ Informator Ana Sălăjan, ns. 1938.

³⁰ Informator Victor Lobonț, ns. 1912.

Nu toată cantitatea de snopi era îmblătită vara și la începutul toamnei. O parte din snopii de grâu erau păstrați în șură și se îmblăteau iarna³¹.

Existau în satul Supuru de Sus și oameni care practicau îmblătitul din toamnă și pînă în primăvară, tehnica fiind aceeași. Cei care se ocupau cu îmblătitul primeau o vică de grâu, (adică circa 30 litri), din 9 vici pe care trebuia să le îmblătească.³²

Era cunoscută și metoda treierării cu ajutorul animalelor, mai ales ș'a cailor, care călcau spicele pînă cînd se scuturau boabele din ele.

Recoltatul porumbului nu se făcea prin asociere și nici nu sînt cunoscute practici magice. Recoltarea era mult mai simplă. Duminica dimineața gazda mergea la holdă de unde aducea cîțiva cucuruzi. Dacă considera că porumbul e copt a doua zi dimineața ieșea cu căruța, pe care puneă coșuri de nuiele. Ajungînd la holdă se desprindeau vitele, li se dădea să mănînce sau erau lăsate să pască păzite de un copil. Stiuileții de porumb erau culeși cu pănușa pe ei, puși în căruță, transportați acasă și depozitați în tindă sau în casa dinapoi. Se tăiau și cocenii de porumb care erau făcuți snopi și adunați grămadă. Tot acum se adunau dovlecii, sfecla și fasolea care a mai rămas.

Seara se desfăcea porumbul, ocazie pentru organizarea de clăci, mai ales la casele unde erau fete și feciori. Feciorii mergeau să sperie fetele îmbrăcați în haine urite și cu măști făcute din dovleac. Gazda puneă la fiert cucuruzi cruzi cu care servea pe cei veniți în clacă. Cel care găsea un cucuruz roșu, în timp ce desfăcea, putea merge la culcare. Desfăcătul dura cîteva seri la rînd pînă cînd tot porumbul cules era depănușat. Se mergea apoi la cei veniți în clacă. Mergea mai ales tineretul.

Porumbul spre deosebire de grâu era depozitat în coșuri de nuiele în podul casei sau în lăzi făcute în șură. În podul casei porumbul se depozita în straturi de grosimea unei palme pentru a se usca cît mai bine și a nu mucezi.³³

În ceea ce privește păstrarea grîului bătrîinii satului își amintesc că au auzit pe moșii lor să și-au păstrat grîul în gropi făcute în pămînt. Sistemul a fost folosit și în timpul ocupației horyste (1940—1944) pentru a scăpa de rechizițiile făcute de autorități.³⁴

Păstrarea altor produse agricole se făcea în mod diferit. Fasolea se păstra în podul casei în coșuri de nuiele. Cartofii, sfecla, morcovii, pătrunjii se păstrau peste iarnă în gropi făcute în ogradă acoperite cu paie, peste care se așezau tulpini de porumb și pămînt.

Cinepa se culegea prin smulgere în lunile iulie-august. Este cunoscut sistemul de asociere a trei-patru vecine care se ajutau reciproc la

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ Informator Gavril Varga, ns. 1912.

³⁴ *Ibidem.*

culesul cinepii. Se culegea la rînd atît cinepa de vară cît și cea de iarnă. Cinepa de iarnă era semănată mai ales pentru sămînță.

Cinepa culeasă se făcea mănunchi și se așeza sub formă de piramidă. După terminarea culesului i se tăiau rădăcinile cu toporul, era bătută de frunzele de pe ea și dusă la „Răstoacă” cu căruța sau în spate. În „Răstoacă” se băteau cîtiva pari pe care se lega cinepa. Deasupra cinepii se așezau bucăți de brazde cu iarbă pentru a o ține sub apă să se poată topi.

Paznicii erau aleși la Singeorz cînd se făcea o înțelegerea verbală cu cei aleși. Mai rar se făceau înțelegeri scrise. Aveau obligația de a păzi țarina de vitele care puteau intra să facă pagubă. Dacă gornicul prindea pe cineva care voia să fure sau să pască vitele în holda altui gospodar, el îi lua zălog pe care i-l restituia atunci cînd paguba era plătită. Paznicii nu puteau fi atacați sau jigniți. Ei erau cei care anunțau pe primar și pe omul la care s-a produs paguba. Împreună mergeau la fața locului și stabileau paguba. Cel care a produs-o era obligat să plătească și paguba și răscumpărarea zălogului de la gornic.³⁵ Dacă paznicul nu găsea pe vinovat era obligat să plătească el paguba produsă. Plata gornicilor se făcea în produse și în bani, produse adunate toamna cu o căruță ce umbla din casă în casă³⁶.

³⁵ Informator Mihai Chereji, ns. 1918. Pentru tratarea acestei problematici la nivelul întregii Transilvanii vezi: D. Irimieș, *Forme și mijloace de apărare a recoltelor (paznicii de cîmp)*, în *AMET* pe anul 1977, Cluj-Napoca, p. 237—260.

³⁶ Informator Ioan Rotar, ns. 1909.